

Paralympiakomitean
puheenjohtaja Sari Rautio:

Liikunnan moninaisuus ei ole keneltäkään pois

Yhdenvertaisuus on edennyt pitkin harppauksin Suomessa parin viime vuosikymmenen aikana. Näin arvioi Suomen Paralympiakomitean uusi puheenjohtaja Sari Rautio. Samalla on edistetty liikuntakulttuuria laajalla rintamalla.

– Olen inkluusioihminen. Para-urheilijan etu ei ole ristiriidassa koko liikunnan ja urheilun kanssa. Homma toimii parhaiten silloin, kun me ymmärrämme liikuntakulttuurin moninaisuuden.

Kuva: Iris Rautio

SUOMEN OLYMPIAKOMITEAN puheenjohtajavaali oli yksi liikuntakulttuurin isoista uutisaiheista syksyllä 2020. Vaalin voitti lopulta Helsingin pormestari **Jan Vapaavuori**. Samaan aikaan Suomen Paralympiakomitean vuosikokous valitsi yksimielisesti puheenjohtajaksi Hämeenlinnan kaupunginhallituksen puheenjohtajan **Sari Raution**.

Kahden kokoomuslaisen valinta liikunta- ja urheilujärjestöjen johtoon oli Raution mukaan sattuma. Hän kokee tulleen valituksi liikuntakulttuurin ja vammaisurheilun osajana. Puoluekannalla ei ole Raution mielestä ollut merkitystä. Suurempi vaikutus oli sillä, että hän oli toiminut Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU:n hallituksen varapuheenjohtajana 2015–2018.

Rautio ponnisti puheenjohtajaksi muutenkin vankalta liikuntajärjestöpohjalta. Hänen järjestöuransa alkoi 2000-luvun alussa Autismi- ja Aspergerliitossa, jonka toimintaan hän hakeutui halusta auttaa autistista poikaansa. Liitossa ei ollut liikunta- ja urheilutoimintaa, jota ikänsä liikunnan kanssa touhunneen Raution oli luontevaa lähteä kehittämään. Hän päätyi töihin liittoon, mikä johti yhteistyöhön vammaisurheilujärjestöjen kanssa.

– Huomattiin, että tuen tarpeesta riippumatta edistetävät asiat ovat aika samanlaisia, muistelee Rautio.

Autismi- ja Aspergerliitosta Rautio siirtyi vammaisliikuntajärjestöjen Liikuntaa kaikille lapsille -hankkeen projektikoordinaattoriksi. Tie vei myös Nuoren Suomen hallitukseen vammaisurheilujärjestöjen edustajana. Liikuntaa kaikille lapsille -hankkeen päätyttyä Rautio siirtyi Nuoren Suomen hallituksesta kehittämisspäälliköksi koordinoimaan erityistä tukea tarvitsevien nuorten liikuntaa. Pesti jatkui vuoteen 2012, jolloin Nuori Suomi sulautui Valoon.

Vaikuttavuuden arviointia – ja vaikuttamista

Raution työura jatkui Suomen itsenäisyyden juhlarahastossa (SITRA) vanhempana neuvonantajana. Tehtävään kuului muun muassa vaikuttamisinvestointien tarkastelu kokonaisuutena, jossa tavoiteltava asia purettiin osiin, jotta nähtiin mitä välivaiheita vaikuttavuuteen pääsemisen vaatii. Katse suunnattiin voimavaroihin vasta lopuksi. Yksi hankkeen yhteistyökumppaneista oli VAU ry.

– Perinteinen suomalainen ajattelutapa lähtee resursien lisäämisestä. Se tie on kuljettu loppuun, koska resurssi- ja voimavaroja voidaan lisätä periaatteessa määrättömästi vanhaan koneeseen, jos emme uskalla muuttaa vanhoja systeemejä. Minulle on tärkeää, että lähdetään tavoitteista liikkeelle. Ja urheiluunhan se istuu hyvin, sanoo Rautio.

Liikuntakulttuurin puolella Rautio kuului Valtion liikuntaneuvoston ennakointijaostoon vuosina 2015–2019. Rautio on myös kokenut kuntapolitiikko. Hämeenlinnan kaupunginvaltuustoon hän on kuulunut vuodesta 2005. Rautio toimi kaupunginvaltuuston puheenjohtajana vuosina 2013 ja kaupunginhallituksen puheenjohtajana vuodesta 2014 alkaen. Päätoiminen hallituksen puheenjohtajuus alkoi 2020 alusta. Raution kausi kestää tämän

valtuustokauden loppuun. Hän asettuu ehdolle kevään kuntavaaleissa. Raution on myös Kuntaliiton hallituksen varapuheenjohtaja, Hämeen maakuntaliiton varapuheenjohtaja ja Euroopan unionin alueiden komitean jäsen.

– Yhdenvertaisuus on yhteinen eurooppalainen näkökulma, jonka merkitys on suuri. Sille on myös tarve, ettemme ala luokitella ihmisiä tai jopa kansakuntia.

Vaikka Suomessa on menty yhdenvertaisuudessa paljon eteenpäin, niin tekemistä riittää. Isona edistysaskeleena Rautio mainitsee sen, että Suomi sai lopulta hyväksytyä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen vuonna 2016. Suomella on myös paljon opittavaa eri puolilta maailmaa. Rautio sanoo tutustumisen Australian inklusiopolitiikkaan vuonna 2007 antaneen uusia virikkeitä.

– Australialaiset olivat päättäneet, että maassa ponnistetaan kaikille avoimen liikunnan pohjalta. Samaa asennetta toivoisin Suomeen.

Paralympiakomitean asiat hyvällä tolalla

Suomen Paralympiakomitea syntyi vuoden 2020 alussa Paralympiakomitean ja VAU:n yhdistyessä. Vammaisurheilujärjestöjen yhdistyminen on sujunut Raution käsityksen mukaan hyvin. Yhdistymisvaiheissa ratkaisuja ei ole jyrätty läpi, vaan keskustelut ja niiden pohjalta tehdyt valmistelut ovat näkyneet lopputuloksessa. Rautio näkee Paralympiakomitean ja VAU:n yhdistymisen aikaisemmin tapahtuneen yhdentymisen luontaisena jatkumona. Elinsiirtoväen Liikuntaliitto ELLI ry, Näkövammaisten Keskusliiton (NKL) liikuntatoimi, Suomen Invalidien Urheiluliitto ry (SIU) sekä Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry (SKLU) olivat yhdistyneet syyskuussa 2009 VAU ry:ksi.

Ensimmäinen yhteinen vuosi sujui Raution käsityksen mukaan Paralympiakomiteassa hyvin. Ylimenokauden 17-jäseninen hallitus jäi vuoden 2021 alussa historiaan ja toimintaa suuntaa seitsemänjäseninen hallitus. Yksi lähiajan tehtävistä onkin uuden puheenjohtajan mielestä varmistaa, että vuorovaikutus kentän kanssa säilyy. Rautio arvelee, että pieniä rutinoita voi kuulua, kun kuherruskuukausi on ohi ja arki koittaa. Rautio näkee Paralympiakomitean olevan joka tapauksessa keskeinen osa liikunta- ja urheiluyhteisöä.

– Toivon, että Paralympiakomitea on entistä kiinnostavampi kumppani niin liikunnan ja urheilun kentillä kuin koko yhteiskunnan yhteisvertaisuuden kehittämisessä.

Paralympiakomitea on valmis tekemään yhteistyötä moniin eri suuntiin. Rautio uskoo, että yhdenvertaisuuden merkityksen kasvun ansiosta järjestö on kiinnostava kumppani myös liike-elämälle. Hän muistuttaa kumppanuuden olevan molemminpuolista. Pyytämisen ohella pitää olla valmis antamaan jotakin. Kumppanuksien tarvetta lisää valtion resurssien rajallisuus. Järjestöjen on mietittävä ratkaisuja, joilla ne pystyvät saamaan lisää niin rahaa kuin myös muita voimavaroja.

Kuva: Iris Rautio

Katse tulevaisuuteen

Raution mielestä liikuntakentän toimijoiden on opittava katsomaan yhä enemmän tulevaisuuteen. Järjestöt kehittävät hänen mukaansa toimintaansa edelleen helposti liikaa historiaansa peilaten. Menneisyys pitää Raution mukaan tuntea, mutta tulevaisuuden polun määrittelemine on vielä tärkeämpää.

– Tulevaisuusorientaatio iskostui päähän SITRAssa. Megatrendien ymmärtäminen on tärkeää, mutta yhtä lailla on löydettävä herkkyyttä heikoille signaaleille, jotka voivat kertoa merkittäväksi nousemassa olevista asioista.

Liikunnan ja urheilun toimijoiden yhteistyötä tarvitaan Raution mukaan lisää. Yksin toimimalla tulee vähemmän ja huonompaa jälkeä kuin yhdessä tekemällä.

Yhteistoiminta on suorastaan elinehto, vaikka joku saattaa vierastaa sitä, että lopputuloksen perässä ei seiso hänen puumerkkinsä.

– Kun maailma on monimutkainen ja muuttuva, niin yksintekemisen aika on ohi. Yhteiskehittämisestä seuraa se, että asiat eivät ole kenenkään omia, vaan ne ovat yhteisiä.

Vammaisurheilusta liikuntakentän valtavirrassa kulkevat voivat oppia ainakin sen, että on paljon asioita, joista rutiseminen on turhaa.

– Että ei itkettäisi, kun sukankärjet ovat vähän märät. Ihmiset käyttävät valitettavasti paljon aikaa murehtiakseen niitä asioita, joihin ei voi vaikuttaa. Ja jättävät tekemättä ne asiat, joihin voisi vaikuttaa.

*”Jos pystymme tuottamaan
inklusion hengessä hyvää
kaikille, niin se lisää
yhteiskunnan hyvinvointia ja
resursseja myös vammaisille.”*

Toisaalta Rautio odottaa aikaa, jolloin paraurheilijoita pidetään ”vain” urheilijoina. Vaikka vammaisurheilun julkisuus on muuttunut, niin tiettyä turhaa paraurheilusankarien jalustalle nostamista esiintyy. Raution mielestä tilanne normaali, kun paraurheilijakin saa olla ihminen kaikkine inhimillisine heikkouksineen ja vahvuuksineen.

Tiedonjakaja ja mahdollistaja

Käytännön tietoa vammaisurheilusta ja soveltavasta liikunnasta tarvitaan edelleen lisää. Paralympiakomitea on omaltaan osaltaan valmis toimimaan tiedonjakajana. Tärkeässä asemassa on urheiluseurojen kanssa tehtävä yhteistyö, kuten asiantuntemuksen ja koulutuksen tarjoaminen, jotta paraurheilijat voivat harjoitella lähellä kotipaikkaansa. Rautio ottaa esimerkiksi Hämeenlinnan Ampumaseuran, johon kuuluu paraurheilijoita. Ampumaseura on muuttanut sisäratansa esteettömästi saavutettavaksi.

– Hienoa on, että siellä ei ole mitään parasysteemiä, vaan kaikki ovat samassa paikassa. Sinne on saatu hissi, inva-vesta ja kolme ampumapaikkaa siten, että tauluille ei ole tarpeen lähteä kelaamaan. Hyvät olosuhteet ovat koko seuran ylpeydenaihe. Tällaisten positiivisten seuratarinoiden kautta on mahdollista vaikuttaa asenteisiin, sanoo Rautio.

Liikunta kuuluu urheilun ohella Paralympiakomitean toimenkuvaan. Aspa-säätiön kanssa toteutettavassa yhteishankkeessa tavoitteena on lisätä palveluasunnoissa asuvien, paljon tukea tarvitsevien vammaisten liikkumista. Asukkaiden fyysisen aktiivisuuden ohella myös avustajien liikkuminen on lisääntynyt.

– Siinä ollaan minusta kansanterveystyön ytimessä. Jos pystymme tuottamaan inklusion hengessä hyvää kaikille, niin se lisää yhteiskunnan hyvinvointia ja resursseja myös vammaisille.

Hyvänä esimerkkinä Rautio mainitsee Valtti-toiminnan, jossa vammaisia lapsia autetaan löytämään oma urheilulaji. Metsähallituksen, Lahden ammattikorkeakoulun ja Paralympiakomitean luontoliikuntahanke on Raution mukaan koitunut Hämeessä kaikkien eduksi, kun olosuhteet ovat kohentuneet esimerkiksi Torronsuon kansallispuistossa. Jotkut vammaisaktiivit ovat kuitenkin kokeneet, että toimien olisi kohdistuttava vain vammaisille. Rautio näkee, että vaivaton pääsy helpottaa ihan kaikkien liikkumista kansallispuistossa.

Enemmän yhdessä tekemistä liikuntakulttuuriin

Raution mielestä liikunta- ja urheiluväki kamppailee naapurina ja nahistelee edelleen liikaa keskenään. Hän ihmettelee, miksi liikunnan ja urheilun toimijat puukottavat toisiaan, kun pistely heikentää samalla itseä. Rautio kuului jonkin aikaa Ampumahiihtoliiton hallitukseen lasten ja nuorten urheilun tuntijana. Kun laji-ihmiset alkoivat kahista keskenään, niin hän totesi, ettei häntä tarvita jäsentenvälisiin kiistoihin. Sama riitelyherkkyys näkyy usein myös paikallistasolla.

– Ihmiset, jotka hoitavat oman työnsä hyvin, muuttuvat seuraverkkarit päälle pantuaan ihan pöljiksi. Järjestötoiminta on samanlaista yhteistyötä kuin mikä muu tahansa toiminta. Ei siellä auta remeltää takki auki, vaan on oltava nöyrä, sanoo Rautio.

Toisaalta Suomessa on runsaasti hyvin toimivia seuroja, jotka haluavat tarjota laadukasta seuratoimintaa myös erityistä tukea tarvitseville urheilijoille. Liikuntakulttuurissa Rautio palaa mielellään Nuori Suomi -ajatteluun, jonka ydin on hänestä edelleen toimiva.

– Kannatan vahvasti ajatusta siitä, että kaikilla pitää olla oikeus liikkua ja urheilla. On vanhakantainen ajatus luulla, että heti nähtäisiin, kenestä tulee huippuja. Vain mahdollisimman laajalla liikkujajoukolla saamme myös huippuja. Nuoren Suomen perusideologia oli oikea.

Nuori Suomi sai aikoinaan osakseen paljon kritiikkiä muun muassa jääkiekkotoimijoilta. Toimiessaan HPK:n juniorijääkiekon hallituksen puheenjohtajana Rautio halusi pitää ajattelutavasta kiinni, vaikka perinteisemmat ”lajiniilot” sitä vastustivat. Hänen mukaansa ymmärrys liikuntamahdollisuuksien laaja-alaisen tarjoamisen hyödyistä on lisääntynyt. Asenteet ovat muuttuneet tässä suhteessa ratkaisevasti viimeisimmän 20 vuoden aikana.

Liikunnalla ja urheilulla on Raution mukaan sekä iteis- että välinearvo, jotka ovat olemassa yhtä aikaa. Ne molemmat on tunnistettava, jolloin kumpikin voi viedä liikuntakulttuuria eteenpäin. Rautio muistuttaa myös, että urheilu kiinnostaa tavalla tai toisella hyvin monia. Siitä on mielipide myös niillä, jotka väittävät, etteivät he välitä urheilusta patkän vertaa.

– Liikunnassa ja urheilussa ollaan ihmisyyden ytimessä. Ollaan valmiita tekemään enemmän kuin on tarpeen ja pistämään itsensä likoon. Nämä ovat asioita, jotka tuottavat ihmisyyden suurimpia riemuja, kun niihin satsataan ja niissä onnistutaan.

JOUKO KOKKONEN